

УДК 37.091.12+37.091.3+316.6

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

Григорій Цибулько

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Україна
ORCID ID 0000-0002-4278-2659
tsibulko.grigoriy@gmail.com

Максим Пшеничний

кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Україна
ORCID ID 0000-0002-6019-5116
m.psheni4nyi@gmail.com

Анотація. У статті розглянуто використання інноваційних технологій, як засобу розвитку соціальної компетентності, що є головною метою трудового навчання і формування творчої особистості учня, розвитку його здібностей, обдарувань, наукового світогляду. Поява нових педагогічних технологій зумовило прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес, вдосконалювати і використовувати різні рівні і різні цільові спрямованості навчання школярів. Подальший їх розвиток пов'язаний з орієнтацією на реалізацію сучасних концепцій освіти й виховання. Цілком зрозуміло, що на уроках трудового навчання учні мають отримати підготовку до трудової діяльності в різних сферах виробництва та домашнього господарювання, отримати загальні відомості про основи виробництва, сучасну техніку, технології, процеси управління, основні групи професій та вимоги професій до людини, залучитися до творчо-інтелектуальних і технологічних робіт, сформуванати навички розв'язання творчих практичних завдань. Вирішити цю проблему звичними традиційними методами не завжди вдається ефективно.

Ключові слова: трудове навчання; соціальна компетентність; педагогічні технології; інноваційні технології; засоби навчання.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Трудове навчання та трудова підготовка залишається є важливим, педагогічним процесом, на результативність якого впливає велика кількість чинників. Важливим з яких є професійна готовність вчителя трудового навчання та технологій (Волинський, 2005). Основним джерелом виявлення нових форм і методів навчання є сукупність педагогічного досвіду. Він включає в себе всебічний аналіз дій

недоліків. Головною метою трудового навчання є формування творчої особистості учня, розвитку його здібностей, обдарувань, наукового світогляду, що є невід'ємною частиною розвитку соціальної компетентності особистості (Матіюк, 2001).

Залучення учнів до активної участі у різноманітних видах діяльності є ефективним засобом розумового розвитку зростаючого покоління. Трудове навчання за змістом є багатоваріантним. Формування естетичних смаків школярів на уроках трудового навчання має специфічні особливості, які визначаються змістом та умовами їхньої навчальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Освіта на сучасному етапі, як і суспільство взагалі, вступила в еру інформатизації та інформаційних технологій. Відповідно, постала потреба не тільки активного впровадження інформаційних технологій, але й ефективної їхньої інтеграції з іншими навчальними галузями (Богдадук, 2020).

Відомо, що інноваційний процес – це комплексна діяльність по створенню, освоєнню, використанню та розповсюдженню нововведень (Волинський, 2005). Реалізація основних положень Державного стандарту базової і повної середньої освіти, Закон України «Про загальну середню освіту», Державного стандарту освітньої галузі «Технології», провідними завданнями яких є цілісний розвиток особистості, підготовка її до життя і трудової діяльності, зокрема, потребують науково-обґрунтованих змісту та методики технологічної підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів, яка спрямована на формування готовності їх до праці в сучасному світі.

Питання вдосконалення інноваційних методик навчання трудового навчання досліджували, В. Дідух, Р. Захарченко, Г. Левченко, В. Сидоренко, Г. Цибулько, Г. Терещук, Д. Тхоржевський та інші. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей та психологічні аспекти творчої діяльності особистості розкрито в працях А. Антонова, І. Волощука, Р. Гуревича, А. Матюшкіна, М. Скаткіна та ін. Питання удосконалення змісту й методики профільного та трудового навчання в ЗЗСО відображені у дослідженнях І. Волощука, В. Дідуха, Г. Левченка, Ю. Кирильчука, В. Сидоренка, В. Стешенка, Г. Терещука, Д. Тхоржевського та ін.

Формулювання цілей статті. Мета статті – проаналізувати можливості використання інноваційних технологій на уроках трудового навчання та технологій як засобу розвитку соціальної компетентності особистості.

Результати дослідження. На уроках трудового навчання, на відміну від уроків мови і літератури, образотворчого мистецтва та багатьох інших

навчальних предметів, де в учнів формуються уявлення про такі естетичні категорії, як прекрасне і потворне, виникає можливість розкрити і показати їм взаємовідношення між виробництвом, технікою і мистецтвом. І це цілком закономірно, адже сприйняття і розуміння людиною прекрасного виникло, головним чином, у процесі трудової діяльності. Працюючи, людина діставала задоволення від успішних творчих, фізичних і розумових зусиль, від корисності вдосконалення особисто виготовлених предметів, перетворення доквілля.

Прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних педагогічних технологій різних рівнів і різної цільової спрямованості. Подальший їх розвиток пов'язаний з реалізацією сучасних концепцій освіти й виховання (Богдадюк, 2020).

Сучасний учитель створює такі умови, щоб учні не тільки усвідомили суспільно корисне значення своєї праці, але й змогли б показати свої творчі здібності, реалізувати їх у конкретних трудових справах. І цьому найкраще сприяє особистісно - орієнтована технологія навчання, де поєднуються різні аспекти трудової підготовки, зв'язок з іншими предметами, з життям (Коберник, 2008).

Школа – це модель суспільства. Кожен справжній учитель повинен постійно бути у творчому пошуку. Розвиток науки і техніки сприяє появі нових форм навчальної комунікації, новітнім методам розв'язання освітніх завдань. Водночас відбувається еволюція змісту, форм, методів навчання, яка, на мою думку, повинна спонукати кожного творчого вчителя до впровадження в свою практику новітніх освітніх технологій. Збільшення розумового навантаження на уроках в школі змушує замислитися над тим, як підтримати в учнів інтерес до уроків трудового навчання. Адже не секрет, що багато дітей пасують перед труднощами, а іноді і не хочуть докласти певних зусиль для здобуття знань.

Сьогодні час диктує вимоги, щоб випускники школи були в майбутньому конкурентоспроможними на ринку праці. Для цього школі необхідно не просто озброїти випускника набором знань, а й сформувані такі якості особистості як ініціативність, здатність творчо мислити і знаходити нестандартні рішення. Тому сучасне українське суспільство потребує креативної особистості, яка б вільно орієнтуватися в сучасному динамічному світі. Особистості, яка б могла з гідністю заявити свою приналежність до українського народу. А це можливо, через залучення учнів до надбань української культури, через практичне вивчення традиційних ремесел та різних видів декоративно-ужиткового мистецтва, які є невід'ємними складовими навчальної програми з предмету «Трудове навчання», в умовах спеціалізованої школи (Падалка, 1995).

Цілком зрозуміло, що на уроках трудового навчання учні мають отримати підготовку до трудової діяльності в різних сферах виробництва та домашнього господарювання, отримати загальні відомості про основи виробництва, сучасну техніку, технології, процеси управління, основні групи професій та вимоги професій до людини, залучитися до творчо-інтелектуальних і технологічних робіт, сформувати навички розв'язання творчих практичних завдань.

Уроки трудового навчання мають бути корисними, повинні мати значний розвивальний потенціал і творчу спрямованість. В основі всіх навчальних дій і процесів лежить мислення учнів, яке розуміється як форма розумової діяльності, заснована на глибокому осмисленні, аналізі, синтезі, асоціативному порівнянні, узагальненні та системному конструюванні знань про навколишній світ, спрямована на вирішення поставлених проблем і досягненні істини.

Тому в сучасних умовах, в освітній діяльності важливі орієнтація на розвиток пізнавальної активності, самостійності учнів, формування умінь проблемно-пошукової, дослідницької діяльності.

Вирішити цю проблему старими традиційними методами неможливо. Як підтримати в учнів інтерес до навчального матеріалу і активізувати їх протягом всього уроку, щоб роль учителя полягала не в тому, як ясніше і яскравіше, ніж у підручнику повідомити необхідну інформацію, а в тому, щоб стати організатором пізнавальної діяльності, де головна дійова особа учень.

Вчитель при цьому організовує і управляє навчальною діяльністю. Все це спонукає вчителя до пошуку адекватних педагогічних технологій та використання їх у своїй практиці. Він постійно шукає шляхи підвищення ефективності навчання, використовує різноманітні способи передачі знань, нестандартні форми впливу на особистість, здатні зацікавити учнів, стимулювати і мотивувати процес пізнання. Застосування нових технологій на уроках трудового навчання вносить радикальні зміни в систему освіти: раніше її центром був учитель, а тепер – учень.

Це дає можливість кожному учневі навчатися в зручному для нього темпі і на тому рівні, який відповідає його здібностям. Робота учнів стає цікавою та ефективною при використанні дослідницьких, проблемних, проектних методів. Такий підхід сприяє розвитку мислення, дозволяє виробити навички управління інформаційними потоками, отримати необхідну інформацію. Адже дослідницька діяльність у процесі засвоєння нового матеріалу викликає в учнів певний інтерес до його вивчення і сприяє збудженню розумової активності. Результатом навчання є «відкриття для себе».

Особливу роль тут відіграє проблемність, яка базується на протиріччях, що

виникають в процесі вивчення навколишніх предметів. Найкращим засобом навчання служить завдання, яке викликає в учнів теоретичне або практичне ускладнення, пов'язане з певним протиріччям. Таке завдання можна назвати проблемним. Воно може бути у формі запитання, задачі або практичного завдання. Відомо, що інноваційний процес – це комплексна діяльність по створенню, освоєнню, використанню та розповсюдженню нововведень.

Для того, щоб викликати інтерес в учнів до уроків трудового навчання вчитель має шукати нові, цікаві і результативні форми та методи навчання. Під час навчання потрібно використовувати такі методи, при яких: в учнів виникає бажання до творчої, результативної роботи; учні стають активними, розкутими, намагаються досягти успіху, при цьому не порушують поведінку у класі (Коберник, 2008).

Відомо, що однією з основних методичних інновацій є інтерактивні методи навчання, які ґрунтуються на діалогічному мовленні, в ході яких здійснюється взаємодія вчителя і учня, при цьому вони – рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання, що не відчують домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. В таких умовах, учні швидше привчаються бути демократичними, сміливо спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати обґрунтовані самостійні рішення. На нашу думку, мета сучасної школи полягає в тому, щоб виховувати дитину, яка вміє самостійно та творчо працювати і жити.

Для реалізації поставленої мети, ми рекомендуємо вчителю взяти за основу такі види діяльності, як інтелектуальні, та дидактичні ігри. Гра як метод навчання організовує, розвиває учнів, розширює їх пізнавальні можливості, виховує особистість. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховна функції діють у тісному взаємозв'язку. У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу.

Позитивні взаємовідносини між гравцями, вміння розподілити матеріал, уміння домовитись у грі позитивно впливають на активізацію навчальної діяльності учнів. Тому на уроці вчитель надає перевагу таким видам діяльності, які дають можливість охопити роботою переважну більшість учнів одночасно працюючи разом, щоб вивчити значну кількість інформації за короткий проміжок часу, а також заохочують дітей допомагати один одному вчитися навчаючи. Формують вміння слухати інших, чітко висловлювати свої думки, не сміятися над чужими помилками.

Досвід учителів-практиків підказує, що саме групова і колективна робота

найкраще допомагає розвитку комунікативних здібностей учнів. Але треба розрізняти «діяльність у колективі» і «колективну діяльність». Колективна діяльність учнів на перших стадіях носить формальний характер. Групова робота – це, перш за все, гра, гра в організацію, гра в навчання. Гра допомагає учням зрозуміти навчальну тему, знайти незрозумілості.

Колективна і групова робота мають значні переваги. На відміну від лекційного викладення матеріалу, де переважає монологічна мова вчителя, і від самотійної роботи учнів на заняттях, використання групової роботи дає можливість відпрацювання конкретних умінь і навичок у режимі діалогу. Невеликі групи дозволяють учителю бачити кожного учня у процесі практичної діяльності, сприяють виникненню стійких зв'язків між усіма присутніми, стимулюючи процеси глибокого осмислення діяльності, полегшують результативності процесу. Працюючи у команді, діти вчаться взаємодіяти один з одним, вирішувати можливі конфлікти, набувати навичок етичного міжособистісного спілкування, брати відповідальність за вибір рішення, аналізувати результати діяльності. Найскладніше у колективній роботі самотійно розподіляти обов'язки.

Крім цього, у сучасній педагогічній діяльності важливим є використання комп'ютера. Комп'ютер сприяє не тільки розвитку самотійності, творчих здібностей учнів, та його застосування дозволяє змінити саму технологію надання освітніх послуг, зробити урок більш наочним і цікавим. Також забезпечує активізацію діяльності вчителя та учнів на уроці, сприяє здійсненню диференціації та індивідуалізації навчання, розвитку спеціальної або загальної обдарованості, формуванню знань, посилює міжпредметні зв'язки. Все це дає можливість покращити якість навчання (Волинський, 2005, Матіюк, 2001).

Інноваційне значення полягає в розробці мультимедійних презентацій та проектів для розвитку соціальної компетентності особистості. Переваги мультимедійних технологій: краще сприймається матеріал учнями, зростає їх зацікавленість; відбувається індивідуалізація навчання, розвиток творчих здібностей, дає можливість залучення школярів до дослідницької роботи; скорочуються види роботи, що стомлюють учня, використовуються аудіовізуальні засоби (музика, графіка, анімація) з метою підвищення активності дітей; уможлиблюється динамічне подання матеріалу; забезпечуються умови для формування самооцінки учня та його для самотійної роботи.

Для кращої орієнтації, на деяких етапах навчання з трудового навчання в класах варто застосовувати ту чи іншу мультимедійну програму, яка допомагає вчителю добирати комп'ютерні навчальні програми відповідно до поставлених

навчальних цілей:

- пояснення нового навчального матеріалу (мультимедійні презентації, енциклопедії, електронні підручники, путівники, інтерактивні довідники, мультимедійні навчальні комплекси);
- активізація уваги на початку уроку (мультимедійні презентації, енциклопедії, мультимедійні навчальні комплекси);
- повторення, узагальнення, систематизація навчального матеріалу (мультимедійні презентації, енциклопедії, електронні підручники, путівники, інтерактивні довідники, мультимедійні навчальні комплекси);
- контроль та корекція знань(контрольно- діагностичні, тренувальні текстові програми (тренажери));
- закріплення, формування та вдосконалення вмінь і навичок(електронні збірники задач, програми-тренажери, інструментальні навчальні програми для створення власних продуктів).

Так, наприклад, при вивченні теми «Технологія художнього різьблення по дереву» рекомендуємо підбирати сайти, які, дозволяють учням користуватися як теоретичним так і практичним матеріалом, а також містять у собі ознайомчий відеоматеріал та рекомендовану літературу, словник, питання для самоконтролю знань тощо (Падалка, 1995).

Висновки. З огляду на вищезазначене, ми прийшли до висновку, що застосування різноманітних методів і прийомів інноваційних технологій на уроці трудового навчання сприяє розвитку творчих здібностей учнів, їх самостійності на всіх етапах пізнавального процесу. Від постановки цілей і завдань виконання навчального завдання до застосування і використання знань на практиці. На уроках столярної справи така діяльність полягає у формулюванні цілей і завдань майбутнього дослідження, знаходження необхідних знань. На сьогоднішній день інформаційно-комунікаційні технології займають все більше і більше місце в освітньому процесі.

Головною перевагою цих технологій є наочність, оскільки велика частка інформації засвоюється за допомогою зорової пам'яті, і вплив на неї дуже важливий в навчанні. Інформаційні технології допомагають зробити процес навчання творчим і орієнтованим на учня. Застосовуючи освітні та навчальні програми, учитель створює до уроків презентації, використовує мультимедійне обладнання для показу відео з різних тем розділів курсу трудового навчання.

Використання ІКТ на уроках трудового навчання дозволяє: зробити процес навчання більш цікавим, яскравим, захоплюючим за рахунок багатства мультимедійних можливостей; ефективно вирішувати проблему наочності

навчання; розширити можливості візуалізації навчального матеріалу, роблячи його більш зрозумілим і доступним для учнів. Завдяки чому учні виявляють великий інтерес до теми, коли при поясненні нового матеріалу застосовуються презентації.

Навіть пасивні учні з величезним бажанням включаються в роботу. Системна робота по використанню сучасних педагогічних технологій та їх елементів в освітньому процесі призводить до того, що успішність з трудового навчання в класах підвищується, учні беруть активну участь у предметних тижнях, конкурсах, виставках, у слабких учнів знижується поріг тривожності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богдадук, М. В. (2020). Професійна підготовка майбутніх фахівців народних художніх промислів у професійно-технічних навчальних закладах західної України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Львів.
2. Волинський, В. П. (2005). Класифікація програмних засобів навчального призначення. *Комп'ютер у школі та сім'ї*, №1, 16–18.
3. Коберник, О. М. (2008). Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: навч.-метод. Посібник. За заг. ред. О.М. Коберника, Г.В. Терещука. Умань: СПД Жовтий.
4. Матіюк, І. (2001). Інноваційні підходи до створення моделей навчального процесу. *Директор школи*, № 21–22, 12–15.
5. Падалка, О. С., Нісімчук, А. М., Смолюк, І. О., Шпак, О. Т. (1995). Педагогічні технології : посібник. Київ: Українська енциклопедія.

MODERN INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN LABOR EDUCATION LESSONS AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' SOCIAL COMPETENCE

Hryhorii Tsybulko

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Department of Theory and Practice of Technological and Professional Education
SHEI “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Ukraine
ORCID 0000-0002-4278-2659
tsibulko.grigoriy@gmail.com

Maksym Pshenychnyi

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer,
Department of Theory and Practice of Technological and Professional Education
SHEI “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Ukraine
ORCID 0000-0002-6019-5116
m.psheni4nyi@gmail.com

Abstract. The article examines the use of innovative technologies as a means of developing

social competence, which is the primary goal of labor education and the formation of a creative personality in students, fostering their abilities, talents, and scientific worldview. The emergence of new pedagogical technologies has led to a continuous effort to optimize the educational process, improve and utilize various levels and target orientations in the education of schoolchildren. Their further development is associated with focusing on the implementation of modern concepts of education and upbringing. It is clear that in labor education classes, students should acquire preparation for professional activities in various fields of production and household management, gain general knowledge about the fundamentals of production, modern equipment, technologies, management processes, main professional groups, and the requirements of these professions for individuals. They should also engage in creative, intellectual, and technological work, and develop skills for solving creative practical tasks.

The use of various methods and techniques of innovative technologies in the labor training lesson contributes to the development of students' creative abilities, their independence at all stages of the cognitive process. from setting goals and objectives for completing an educational task to applying and using knowledge in practice. In carpentry lessons, such activities consist in formulating goals and objectives for future research, finding the necessary knowledge.

The main advantage of ICT is clarity, since a large proportion of information is learned through visual memory, and the impact on it is very important in learning. Information technologies help make the learning process creative and student-oriented. Applying educational and training programs, the teacher creates presentations for lessons, uses multimedia equipment to show videos on various topics of sections of the labor training course. The use of ICT in labor training lessons allows: to make the learning process more interesting, bright, exciting due to the wealth of multimedia capabilities; to effectively solve the problem of clarity of learning; expand the possibilities of visualizing educational material, making it more understandable and accessible to students. Even passive students are involved in the work with great desire. Systematic work on the use of modern pedagogical technologies and their elements in the educational process leads to the fact that the success of labor training in classes increases, students take an active part in subject weeks, competitions, exhibitions, and the anxiety threshold of weak students decreases.

Keywords: social competence; pedagogical technologies; innovative technologies; labor training; training tools.

REFERENCES

1. Bohdadiuk, M. V. (2020). Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv narodnykh khudozhnikh promysliv u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh zakhidnoi Ukrainy (druga polovyna KhKh – pochatok KhKhI stolittia) [Professional training of future specialists in folk arts and crafts in vocational and technical educational institutions of Western Ukraine (second half of the 20th - beginning of the 21st century)] : dys. kand. ped. nauk : 13.00.04. Lviv.
2. Volynskiy, V. P. (2005). Klasyfikatsiia prohramnykh zasobiv navchalnoho pryznachennia [Classification of educational software]. *Kompiuter u shkoli ta simi*, №1, 16–18.
3. Kobernyk, O. M. (2008). Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii u trudovomu navchanni [Innovative pedagogical technologies in labor training]. Eds. by O.M. Kobernyk, H.V. Tereshchuk. Uman: SPD Zhovtyi.
4. Matiuk, I. (2001). Innovatsiini pidkhody do stvorennia modelei navchalnoho protsesu [Innovative approaches to creating models of the educational process]. *Dyrektor shkoly*, № 21–22, 12–15.
5. Padalka, O. S., Nisimchuk, A. M., Smoliuk, I. O., Shpak, O. T. (1995). Pedahohichni tekhnolohii [Pedagogical Technologies]. Kyiv: Ukrainska entsyklopediia.

Матеріали надійшли до редакції 18.11.2024 р.